

FILM

A KÜKLOPSZ, AMELY NEM AZ

Kockázatos dolog nagy regényeket megfilmesíteni. Nem különb a helyzet az utóbbi két évtized legjobbnak tartott jugoszláv regényével, Ranko Marinković *Küklopszával* sem. Antun Vrdoljak rendező valószínűleg tudatában volt annak, hogy mekkora fába vágta a fejszét, habár ezt illetően kétségek kezdtek ki az ember bizalmát, ha a regény alapján, illetve a film felhasználásával készült televíziós sorozatra gondol.

A filmnek nincs olyan mondanivalója, ami a regényben ne lenne meg hatványozottabb, fokozottabb mértékben és nem utolsó sorban jobban megalkotva. Csalódottan távozik a moziból az, aki előzőleg elolvasta Marinković *Küklopszát*, mert óvatlanul is felmerül benne az összehasonlítás gondolata.

A regény legfigyelemreméltóbb jellemzője, a körkörösen felépített történetvezetés, amelyet Vrdoljak nagyszerűen kiemelhetett volna rendelkezésére álló ábrázolóeszközökkel, a filmben elsikkad. A lépten-nyomon totten érhető zártág-képzetet, amely a maga szervező mivoltában kerek, megbonthatatlan egészet ad, a filmben ez epizóddá-széthullás veszélye fenyegeti. Ennek ellenére a rendező gondosan elzár minden utat a gondolatok szárnyalása előtt.

A filmbeli Melchior nem rendelkezik a regény Melchiorjának odüsszeuszi tulajdonságaival. Vrdoljak Melchiorja csöppet sem ravasz, ha a menekvés gondolata merül fel. Sokkal inkább bábnak tűnik, amelyet az események taszítanak ide-oda. Az, hogy oda jut, ahova végül eljut, inkább a sors kegyelmének tűnik, mintsem egy életérzés cselekvéssé teljesedésének.

ATMA és Maestro a főhős mellett a két legélesebben megrajzolt személy, akik az élet egy-egy megoldási lehetőségét kínálják Melchiornak. A regényben. A film ATMA-ja gyengén ábrázolt személy, aki nem lehet a Maestro egyenértékű ellenpólusa.

A film némi körülményességgel, s így nehézkesen indul. Keményebb, feszültebb filmnyelvi stílusra Vrdoljak a film közepe táján talál rá, méghozzá azokon a helyeken, ahol leginkább el tud szakadni a regénytől. Paradoxon módon itt tükrözi a leghívebben a marinković-i mondanivalót. Például a Melchior sorozása utáni eseményekben. Vrdoljak a „semiből jött”, háttér nélküli hősökkel, az őrmester vagy a katonacimbora alakjában villantja fel a regény szellemiségét, és így az emberi vegetációk és az emberi egzisztenciák széles skálája tárulhat a néző elé. Végso soron azonban nem az a döntő kérdés, hogy sikerült-e Vrdoljaknak olyan művet alkotnia, ami nem csupán illusztrációja az ismert regénynek. A film vizuális művészet lévén, „több” mint a regény, de ugyanakkor „ke-

vesebb" is, mint a *Küklopsz* esetében. Még hozzá jóval kevesebb, mint amennyivel több. Ha önállóan vizsgáljuk a „kevesebb” értékét: belenyugszunk a veszteségbe. Ha viszont elővesszük, elolvassuk a könyvet, felháborodunk a veszteségen.

Mi menti meg mégis a filmet? Itt szólni kell Vrdoljak színészvezetéséről. Például a Maestrót alakító Ljuba Tadićnak visszafogottabb játékot enged meg (ha ugyan ez Tadićnak nincs meg a vérében). Itt aránylag sok a közelkép, amelyben a mozgás feltűnő, így csak egy-egy apró gesztust produkál. A többiek szabadabban játszanak ugyan, de egy-egy karakter sémájába szorítva. Ljuba Tadić szerepében olyan, amilyennek lennie kell. France Lasić Melchior szerepében kissé gyámoltalan, úgy tűnik, túlságosan a rendezői utasításokra hagyatkozott, egyénisége a háttérbe szorult. Relja Bašić ATMA szerepében nem tud kibontakozni, de ez jórészt abból adódik, hogy szerepének fontossága a film forgatókönyvében erősen leeredukálódott. Mira Furlan unatkozó, „züllött” Enkája szuggesztív, ami viszont már nem mondható el a Vivianne-t játszó Marija Baxáról. Rade Šerbedžija Hugója az alakítás helyenkénti hanyagságai ellenére is izgalmas.

Komoly biztatást a film befejező jelenete, Melchior menekülése kínál, amikor is a logikai levezetések, lélektani és társadalmi adalékok túlságosan is áttekinthető világából váratlanul átlép egy egészen más közegbe, s az érzelmi intuíció, a kép, a ritmus felhajtó erejével szárnyalni kezd.

NÁRAY Éva

K É P Z Ó M Ū V É S Z E T

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TALÁLKOZÓ KIÁLLÍTASARÓL

A szabadkai Képzőművészeti Találkozó fennállásának 20. évfordulója tiszteletére kiállítás nyílt, amely az intézmény két évtizedes munkáját prezentálja. Tekintettel arra, hogy a Képzőművészeti Találkozó a művésztelepeken keletkezett alkotások bemutatására is alakult, a jubileumi kiállítás elsősorban ezeket a műveket mutatta be a közönségnek, bizonyítva egyúttal milyen jelentős szerepet játszottak a vajdasági művésztelepek nemcsak tartományunk, hanem az egész ország művészetének megújításában, sőt újjászületésében is. Ne feledjük, éppen itt, Vajdaságban alakultak meg az ország első, új áramlatokat hozó és ébresztő művésztelepei, élükön a legrégebbi ilyen intézménnyel, a zentaival, amely nemrégiben ünnepelte létrehozásának 30. évét. A mostani szabadkai kiállítás arra is jó alkalom, hogy immár történelmi távlatból is újraérté-